

**Tihana Rubić, Nevena Škrbić-Alempijević, Željka Jelavić i
Željka Petrović Osmak, ur.:**
50 godina Hrvatskoga etnološkog društva (1959. – 2009.)

Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo, 2009., 222 str.

Hrvatsko etnološko društvo (HED) proslavilo je svoju pedesetu obljetnicu postojanja objavljivanjem zbornika radova koji govore o različitim aspektima djelovanja društva u prošlosti i danas, a, osim autorskih članaka, u knjizi je objavljen i niz fotografija koje cijelom projektu daju dodatnu dokumentarnu vrijednost, razotkrivajući usto i pomalo intimnu stranu hrvatske etnologije i njezinih poslenika (na objavljenim ilustracijama svi su uglavnom nasmijani, reklo bi se, zadovoljni).

U uvodnom su tekstu urednice objasnile kako je došlo do ideje o pisanju spomen-knjige HED-a te kako je ona bila realizirana. Ukratko su opisale sve objavljene tekstove u knjizi. Istaknule su kako je teško utvrditi tko se prvi sjetio da bi na neki način valjalo ostaviti traga o "50. rođendanu". Klima je u Društvu bila vrlo pozitivna, članovi su poduprli takvu ideju, a Upravni ju je odbor svesrdno podržao pa se prije nekoliko godina cijela priča oko istraživanja i pisanja članaka počela odvijati. Valjalo je obaviti arhivska istraživanja, ali i "terenski rad" – intervjuirati neke od aktivnih članova Društva (vodeći pritom računa o ravnomjernoj zastupljenosti po različitim kriterijima – od rodni, generacijskih i strukovnih do regionalnih), a potom analizirati kakva je uloga i vidljivost HED-a (i samih etnologa) u društvu općenito. U istraživanju i radu na člancima za zbornik otpočetak su bili angažirani i studenti. Sređena je arhivska ostavština Društva, prije razbacana na više mjesta, a sada pohranjena pri arhivu Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu.

Nakon uvodnog teksta objavljen je pretisak članka Josipa Milićevića "Dvadeset godina rada Etnološkog društva u Hrvatskoj", napisanog 1979. godine. Tim je tekstom pokriveno početno razdoblje djelatnosti HED-a pa su se ostali autori mogli više pozabaviti idućim razdobljem, osamdesetim i devedesetim godinama, kao i najnovijim razdobljem, u novome tisućljeću. Kad sam kao recenzent predložio urednicama da i taj tekst objave u grafičkom obliku kao i druge članke, one su ostale pri svojoj želji da se upravo pretiskom ukaže i na određenu "vizualnu i stilsku dokumentarnu vrijednost".

Nakon ovoga pretiska slijedi pet članaka o različitim aspektima djelatnosti HED-a. Najopsežniji je tekst Tihane Rubić, Bojana Mucka i Marija Katića "Uporišne točke i/ili sjećanja". Riječ je o preuređenom i dopunjenom referatu Tihane Rubić iz 2004. kojim se obilježila 45. obljetnica djelatnosti Društva. Autori su analizirali što je o HED-u prije napisano, od Milićevićeva teksta o dvadesetoj obljetnici Društva, preko istraživanja i ankete Lydije Sklevicky o identitetu etnološke struke potkraj osamdesetih pa do najnovijih priloga o povijesti etnologije i etnološkog udruženja. Dok sam čitao ovaj članak, naprosto mi se nametala usporedba s povjesničarima koji nemaju svojih godišnjih skupova, a historiografija je kao struka daleko manje društveno angažirana od etnologije. Nema (a nije ni bilo) redovite dvogodišnje smjene rukovodećih struktura središnje povjesničarske udruge (ako takva uopće i postoji) kako je to slučaj s etnološkim društvom. Doduše, i kod etnologa je u ranijem razdoblju bilo izuzetaka pa je, na primjer, Dunja Rihtman-Auguštin dvanaest godina rukvodila Društvom kroz šest dvogodišnjih mandata.

Autori su u ovome članku detaljnije obradili djelatnost HED-a tijekom osamdesetih i devedesetih godina, ostavljajući pomalo po strani zadnje desetljeće. Moguće je da je razlog tomu i činjenica da je jezgra teksta nastala prije šest godina. Opisali su redovite aktivnosti Društva, od priređivanja skupova – godišnjih domaćih i periodičnih međunarodnih (napose Hrvatsko-slovenskih etnoloških paralela i projekta "Etnographia Pannonica"), preko izdavanja *Etnološke tribine*, održavanja Etnološkog kluba i izdavanja *Biltena HED-a*, do za povijest hrvatske etnologije značajnoga međunarodnog događaja – organizacije međunarodnoga etnološkog kongresa u Zagrebu 1988. godine. Tijekom osamdesetih u hrvatsku etnologiju uvode se i neke nove teme, poput istraživanja etnosa i ženskog pitanja; razvija se proučavanje položaja žena te jača feministički pokret, u kojem napose sudjeluju neke istaknutije etnologinje; uvodi se i problematika proučavanja etničkih i kulturnih zajednica te identiteta. U devedesetima se pojavljuju i religijske teme i etnologija ratne svakodnevnice. Autori su istražili i kakav je bio odnos vodećih etnologa i Hrvatskoga etnološkog društva prema ratu u Hrvatskoj 1991. godine.

Drugi je članak "Mijene etnoloških pristupa i metoda" Nevene Škrbić Alempijević i Tomislava Oroza. Autori su pokušali opisati i objasniti ulogu etnološkog udruženja kao "mjesta susreta različitih znanstvenih tradicija i

teorijskih paradigmi". Ističu postojanje dviju jasno razgraničenih paradigmi i dvoje etnologa koji su neodvojivo vezani uz njih – Branimira Bratanića i Dunju Rihtman-Auguštin, prvoga predsjednika i prvu tajnicu Društva. Autori članka smatraju da je u HED-u uvijek bilo i ostalo primjetno višeglasje, a ne samo jedan, isključivo dominantan znanstveni pravac. Uočili su kako je od početka djelovanja HED-a bilo onih koji su vodili računa o teorijskome promišljanju problema, kao i onih koji su radili na praktičnoj i društveno korisnoj primjeni tih spoznaja. Ističu da je jedna od važnih zadaća Društva i etnološke struke u cjelini bila zaštita etnografskih kulturnih dobara te da se interes za muzeološka i konzervatorska pitanja katkad smanjivao pa opet povećavao. Analizirali su i odnos teorijskog pristupa i terenskog rada u etnološkoj struci (znanosti). Njihov je zaključak sljedeći: "HED kao mjesto izvaninstitucionalne suradnje [...] imao je poziciju *svačije zemlje* na koju je svatko s dobrom idejom mogao stupiti, ali ne ju i svojatati." Otvorenost udruge prema studentima vidljiva je od samih početaka.

Željka Petrović Osmak i Danijela Pandža napisale su tekst "Suradnja, komunikacijski kanali, stari i novi mediji" i u njemu opisale kako se razvijao sustav međusobne komunikacije i solidarnosti među članovima etnološkog udruženja od njegova osnutka do današnjih dana. Istakle su da je jedan od važnih elemenata u tom pogledu bila (i ostala) briga za zapošljavanje mladih etnologa. Govoreći o načinima međusobne komunikacije članova udruge, autorice su opisale poglavito suvremene načine – *etno-info* i internetsku stranicu Društva, kao i tradicionalne načine poput *Okružnice* i *Biltena* te Etnološkog kluba i Nagrade "Milovan Gavazzi", koja se dodjeljuje u posljednjih desetak godina. Tim su se putovima članovi Društva međusobno informirali, ali i povezivali te jačali unutaretnološku komunikaciju.

U knjizi o središnjoj etnološkoj udruzi dostojno su mjesto (i kao autori, ali i kao predmet istraživanja) dobili i studenti. Silvije Habulinec napisao je tekst "Doprinos studenata" i u njemu iz svoje, još uvijek studentske, perspektive opisao kakav je današnji i kakav je bio nekadašnji položaj i status studenata u sklopu HED-a. Opisao je i razne studentske aktivnosti u Društvu, od rada na Etnološkom atlasu Jugoslavije, preko terenskih istraživanja i studentskih predavanja na godišnjim skupštinama udruge do uključivanja u projekte poput ovoga. Ukratko je spomenuo i

Ljetnu školu HED-a i Godišnju nagradu "Milovan Gavazzi" za najbolji studentski rad.

Napokon, posljednji autorski članak u ovome zborniku potpisuju Željka Jelavić i Petra Srbljinović: "Društveni utjecaj i kritika". I one polaze od ankete L. Sklevicky o profesiji etnologa s kraja osamdesetih kada su sami etnolozi uglavnom (72% anketiranih) ocjenjivali svoj položaj u društvu lošim. Autorice su željele istražiti kakav je bio angažman etnologa i njihove udruge u društvu, koliko su oni glasan i važan faktor, kakva je izdavačka i druga djelatnost preko koje je vidljivo Društvo u javnosti, kako se članovi odnose prema medijima (i mediji prema njima) i dr.

Nakon članaka u knjizi su razjašnjene kratice i dan je popis literature i izvora. Prilozi objavljeni na kraju knjige – popisi članova upravljačkih tijela Hrvatskoga etnološkog društva (1959. – 2009.), popis sadržaja časopisa *Etnološka tribina*, kao i izbor ključnih događaja iz polustoljetne djelatnosti društva, uvelike povećavaju dokumentarnu vrijednost.

S nekim konstatacijama autorica i autora tekstova objavljenih u knjizi netko se vjerojatno neće suglasiti, ali će ih se ubuduće morati uzimati kao jednu posve relevantnu poziciju u svim daljnjim istraživanjima ne samo povijesti HED-a, nego i etnološke znanosti u Hrvatskoj općenito. Ponovit ću na kraju ovoga kratkog prikaza ono što sam kazao predstavljajući zbornik radova u proljeće 2010. godine: "Neobično sam sretan zbog izlaska ove knjige i iskreno čestitam kolegicama i kolegama etnologima, a opet sam s druge strane i pomalo nesretan jer mi povjesničari nismo uspjeli obilježiti pedesetu obljetnicu svojega strukovnog društva čak ni jednim spomenom, a kamoli nečim ovakvim."

Damir Agičić

Julia Kuehn i Paul Smethurst, ur. *Travel Writing, Form and Empire. The Poetics and Politics of Mobility*

New York i London: Routledge, 2005., 255 str.

Zbornik radova *Travel Writing, Form and Empire*, koji su uredili Julia Kuehn i Paul Smethurst, podijeljen je u dvije cjeline s ukupno četrnaest tekstova, koji se iz različitih perspektiva bave suodnosom putovanja,